

Povodom publikacije *Pojmovnik kamenoga doba*

Pojmovnik kamenoga doba, Ivor Karavanić (ur.), Nikola Vukosavljević, Rajna Šošić Klindžić, Tihomila Težak-Gregl, Josip Halamić, Tomislava Bošnjak Botica, Bruno Nahod, 2015, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet – FF Press – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb, 338 str.

Publikacija *Pojmovnik kamenoga doba* je nastala kao rezultat dugogodišnjeg rada na projektu *Od stijene do riječi – izgradnja hrvatskog nazivlja za kamenoga doba*, u okviru kojeg je bila prepoznata potreba da se na jednom mestu prikupe i sistematizuju različiti termini koji se koriste u arheološkom vokabularu rane praistorije. U realizaciji ovog obimnog posla surađivali su zaposleni na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje i Hrvatskoj zakladi za znanost. Predstavljanje knjige održano je 12. aprila 2016. godine u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Međutim, štampanom izdanju je prethodilo elektronsko izdanje na portalu Struna – <http://struna.ihjj.hr/browse/?pid=33>. *Struna je terminološka baza hrvatskoga strukovnog nazivlja u kojoj se sustavno prikuplja, stvara, obrađuje i tumači nazivlje različitih struka radi izgrađivanja i usklađivanja nazivlja na hrvatskome jeziku* (<http://struna.ihjj.hr/page/o-struni/#struna>). Od 2008. do 2013. godine, a potom od septembra 2016. godine finansiranje istraživanja i prikupljanja podataka vrši Hrvatska zaklada za znanost, dok je koordinator programa Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Trenutno je u projekat uključeno 26 struka, dok je javnosti prezentovano 18 elektronskih rečnika. Prednost pravljenja internet baze je brže i lakše pretraživanje, ali i prepoznavanje sličnosti i razlika u upotrebama različitih termi-

na u okvirima naučnih grana. Na taj način ovaj sajt teži ka samom vrhu „alata“ kada su terminološka rešenja neophodna.

Saradnja između Strune i projekta *Od stijene do riječi*, ostvarena je zahvaljujući inicijativi prof. Ivora Karavanića, dok je *Pojmovnik kamenoga doba* treća štampana publikacija u okviru ove platforme.

Što se tiče štampanog izdanja ono se sastoji iz sledećih celina:

- *O projektu i Pojmovniku kamenoga doba* – Ivor Karavanić (str. 7–8)
- *Pojmovnik kamenoga doba* – Maja Bratanić (str. 9–11)
- *Dosadašnji rad na arheološkom strukovnom nazivlju* – Tihomila Težak-Gregl (str. 13–19)
- *O posebnostima strukovnoga jezika arheologije kamenoga doba* – Tomislava Bošnjak Botica, Bruno Nahod (str. 21–25)
- *Završni statistički i terminološki prikaz tiskanog pojmovnika kao rezultata projekta „Od stijene do riječi-izgradnja hrvatskog strukovnog nazivlja za kamenoga doba“ Hrvatske zaklade za znanost* – Damir Boras (str. 27–34)
- *Opis pojmova* (str. 35–195)
- *Vrela* (str. 197–202)
- *Hrvatsko-engleski glosar* (str. 203–260)
- *Englesko-hrvatski glosar* (str. 261–311)
- *Popis pojmova po autorima* (str. 313–338).

Potrebno je istaći da postoji i elektronska verzija knjige koja se može pronaći na adresi <http://struna.ihjj.hr/v4/uploads/c4504d7c69db5bc.pdf>.

Ipak, napravljene su razlike u odabiru dostupnih informacija između štampanog i elektronskog izdanja. Osmišljena polja svih elektronskih rečnika Strune su (tamna polja su obavezna): **naziv na hrvatskom jeziku, jezična odrednica,**

skraćeni oblik naziva, **definicija**, kontekst, predloženi naziv, istoznačnice (sinonimi), tj. nazivi na hrvatskom jeziku s oznakom normativnog statusa naziva (dopušten naziv, nepreporučeni naziv, zastareli naziv, žargonizam), istovrijednice (ekvivalenti), tj. nazivi na stranim jezicima, suprotnice (antonimi), kratice na hrvatskom i/ili stranom jeziku, određeni nazivi, simbol, jednadžba, formula, poveznice, napomene, privitak, **razredba (oznaka znanstvenog polja i grane te projekta kojemu naziv pripada)**, vrela (naziv, definicija i kontekst). Jasno je da za potrebe arheološke terminologije nije nužno da svaka kategorija bude popunjena. Ono što je isto u štampanom i u elektronskom obliku pojmovnika je to što se na pojedinim mestima, gde za tim postoji potreba, navodi dopušten, predložen, nepreporučeni i zastareli naziv, kao i žargonizam. Mada se ovako oštro nazvane kategorije moraju posmatrati sa rezervom, njihova prednost je u tome što ipak na jednom mestu daju sve terminološke odrednice jednog pojma ili pojave. Razlika se ogleda u tome što npr. elektronsko izdanje sadrži navode pojmova osim na engleskom i na nemačkom ili francuskom jeziku; dostupni su podaci o poljima i granama nauka iz kojih su temini preuzeti; postoje polja sa različitim napomenama itd. Slučajevi kada je potrebno pogledati internet stranu su naglašeni u knjizi. Koliko multidisciplinarni elektronski pristup može pomoći u rešenjima terminoloških nedoumica i uspostavljanju konvencija govori podatak da su iz postojeće baze *Struna* za potrebe pojmovnika kamenog doba preuzete neke od odrednica iz drugih naučnih disciplina: 77 iz antropologije, 25 iz anatomije i fiziologije, 9 iz stomatologije, 2 iz fizike, 1 iz građevinarstva (Karavanić 2015).

Ipak, da ideja i potreba za postojanjem stručnog terminološkog rečnika arheologije nije novina u Hrvatskoj temeljno je u svom tekstu prikazala prof. Tihomila Težak-Gregl. Kako navodi najstariji rečnik u Hrvatskoj vezuje se za dugogodišnji rad Bogoslava Šuleka, a u pitanju su dva toma objavljena 1974. i 1975. godine pod nazivom *Hrvatsko-njemačko-talijanski rečnik znanstvenog nazivlja*. Detaljna analiza ovog rečnika nije urađena, te zbog toga nije utvrđeno koliko odrednica se odnosi na arheologiju. Nakon Drugog svetskog rata, kada je radilo Arheološko društvo Jugoslavije, 1955. godine je pokrenuto pitanje usaglašavanja arheološke terminologije. Posvećeni rad na ovoj problematici pod nadzorom Milutina Garašanina bio je u periodu od 1962. do 1963. godine kada je formirana osnovna shema za prikupljanje pojmova, sa naglaskom na zadržavanju domaćih naziva i uz obraćanje pažnje na jezičke specifikume jugoslovenskih republika. U godini intenzivnog rada sastavljena je komisija koja je trebalo da prikupi neophodne podatke za bazu, koji su činili: Milutin Garašanić, Zdenko Vinski, Nikola Tasić, Zdravko Marić, Šime Batović, Bloagoja Kitanoski. Komisija se sastala na kongresu u Ljubljani 18. aprila 1963. godine kada su dogovorene osnovne smernice rada, usvojeni neki od opštih arheoloških pojmova, osmišljen način rada za budućnost, koji se nakon ovog sastanka nikada nije sproveo u delo. Rad na arheološkoj terminologiji je zamro na prostoru cele Jugoslavije. Hrvatsko arheološko društvo (HAD) 1972. godine ponovo pokreće ovo važno pitanje i ograničava se na problematiku u okviru hrvatskog jezika, ali se dalje od odluke nije odmaklo. Nakon toga, tek je 1985. godine Šime Batović u tekstu *Izrada naše arheološke terminologije* ponovo opomenuo stručnu

javnost da je potrebno ozbiljno se posvetiti radu na uspostavljanju terminologije u okviru arheologije u Hrvatskoj. U periodu od 1985. do 1990. na različite načine se prepoznavala potreba za stvaranjem ili arheološkog leksikona ili rečnika ili pojmovnika. Međutim, sporadično članci publikovani na ovu temu zapravo otkrivaju da je nužni sistemski pristup zapravo konstantno izostajao.

Na kraju, potrebno je istaći da termini u *Pojmovniku* nisu samo vezani za kameno doba, jer je tako nešto gotovo nemoguće razdvojiti od ostalih razdoblja koje

arheologija proučava. Zbog toga se svi autori koji su učestvovali u radu na pojmovniku nadaju da će rad na prikupljanju i sistematizaciji termina biti nastavljen, te da će se u bliskoj budućnosti na portalu Struna (ako ne i u štampanim oblicima) pojaviti i odeljci posvećeni ostalim (pra)istorijskim dobima. Ono što uliva nadu je najava na portalu da je u toku obrada termina iz antičke arheologije.

Radmila Balaban